

Landsbygd i centrum

Nr: 2
Maj 2022

EN TIDNING FÖR DIG INOM JORDBRUK OCH LANDSBYGD FRÅN LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN

Högre kostnader pressar gröna näringar

Ratade fiskar
hamnar på menyn

Stöden
2023

Slam lyfts som
gödselalternativ

16

9

8

Innehåll

- 3** Ledare
- 4** Kostnadsökningar pressar företag inom gröna näringar
- 8** Regionala skogsstrategin betonar skogen som mötesplats
- 9** Ny lag skyddar leverantörer av livsmedelsprodukter
- 9** Lo och varg har inventerats i länet
- 10** Undvik cyanobakterier i sommar
- 10** Anmäl ditt vattenuttag innan sommaren
- 11** Slam allt renare som gödselalternativ
- 12** Fler fiskar ska hamna på våra tallrikar
- 14** Ny havsförvaltning sjösätts i Stockholms skärgård
- 16** Mark- och djurägare räddar fältgentianan
- 19** Information om djurhållning
- 20** Information om jordbrukarstöd
- 22** Stöd till projekt, företag och miljöinvesteringar
- 23** Jordbruket prioriterat i Klimatklivet
- 24** Kurser och rådgivning
- 28** Hej Mia Lundqvist!

Landsbygd i centrum är en tidning från oss på avdelningen för landsbygd på Länsstyrelsen Stockholm till dig som är aktiv på länets landsbygd. Med tidningen vill vi informera och inspirera för att främja landsbygdsutveckling, lönsammare gröna och blå näringar, djurhälsa, bättre miljö och ett rikare odlingslandskap. Med goda exempel, information om stödmöjligheter och annonser om aktuell kompetensutveckling hoppas vi att du ska lockas till läsning och handling. Landsbygd i centrum finansieras delvis med stöd från Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

LEDARE

Livsmedelsförsörjning – en angelägen fråga

Livsmedelsberedskap och vårt lands försörjningsförmåga präglar debatten om jordbruket just nu. Svensk mat på bordet är kanske något vi har tagit för givet, liksom att våra livsmedel produceras på ett schysst sätt med omtanke om människor, djur och miljö. Livsmedelsproduktionen i vårt land äventyras just nu då kostnaderna för insatsvaror inom jordbruket har ökat kraftigt med anledning av Rysslands invasion i Ukraina. Det rådande kostnadsläget inom både jordbruket och fisket i Sverige pressar dessa näringar hårt. Kriget har också gjort att osäkerheten på världsmarknaden för jordbruksprodukter ökat.

För att mildra effekterna av kostnadsökningarna har EU:s krisreserv aktiverats och regeringen har lagt förslag på tillfälliga statsstöd till jordbruk och fiskenäringar. För att säkra och stärka Sveriges livsmedelsproduktion föreslår regeringen ytterligare krismedel på drygt 2 miljarder kronor till jordbruket och ett stöd på 40 miljoner kronor till yrkesfisket, förutom det tidigare krispaket som kom i vårändringsbudgeten. Sammanlagt kommer cirka 3,2 miljarder kronor i olika typer av krisstöd betalas ut. Fokus är framför allt på animaliesektorn som är hårt ansatt av höjda elkostnader och foderpriser. Länsstyrelserna kommer att handlägga dessa tillfälliga stöd och det pågår diskussioner om hur stöden ska betalas ut på ett enkelt sätt. Läs mer om hur krisen påverkar företag inom de gröna näringarna samt om krisstödet till jordbruket på [sidorna 5–8](#).

Stärkandet av jordbruk och fiske ingår i Länsstyrelsen Stockholms uppdrag. Inom projektet Resursfisk 2.0 lyfts fiskarter från närområdet fram som skulle kunna förädlas och konsumeras i högre grad. Så kallad skräpfisk som braxen och mört når nya marknader tack vare Länsstyrelsens arbete. Men hur är det med miljögifter i den vildfångade fisken? Det kan du läsa mer om på [sidorna 12–13](#).

Nya sätt att nyttja våra fiskebestånd, skärgårds- och havsmiljöer på ett hållbart sätt är viktigt för att bibehålla och utveckla fiskenäringen. Därför har Länsstyrelsen sjösatt en ny ekosystembaserad havsförvaltning. Det innebär bland annat att hänsyn tas till att olika arter i ett ekosystem påverkar varandra och att samspelet mellan människa och miljö ofta spänner över flera samhällssektorer. Pilot Stockholm skärgård, som projektet heter, involverar många aktörer och intressenter i skärgården som påverkas genom beslut och sakfrågor i sin vardag. Du kan läsa mer om Pilot Stockholm på [sidorna 14–15](#).

Ha en trevlig läsning!

Stockholm den 9 maj 2022

Ulrika Lundberg

Landsbygdsdirektör

Landsbygd i centrum

Utgivare & redaktion

Länsstyrelsen i Stockholms län
Ulrika Lundberg (ansvarig utgivare)
Kristina Nigell (textredaktör)
Gustav Broms (textredaktör)
Ylva Berry (projektledare, bild & form)
Karin Haglund (bild & form)
Christina Fagergren (grafisk form)

Prenumeration

Om du vill få tidningen i din brevlåda eller det elektroniska nyhetsbrevet till din e-post tecknar du en [kostnadsfri prenumeration via Länsstyrelsens webbplats](#).

Kontakt

Länsstyrelsen Stockholms växel

010-223 10 00

Beskriv vad du vill ha hjälp med eller fråga direkt efter den du vill prata med.

E-post: landsbygdsutveckling.stockholm@lansstyrelsen.se

www.lansstyrelsen.se/stockholm

För frågor om SAM-stöden

0771-67 00 00

För anmälan av djur som far illa

010-223 11 20, telefon tid vardagar klockan 9–12

Vid rovdjursangrepp på tamdjur

Ring Länsstyrelsens besiktningsman för rovdjursangrepp på 010-223 15 37 om du misstänker att tamdjur skadats av rovdjur. Telefonnummer är öppet dygnet runt.

Fotografer

Framsida

Emma Sonesson, Jordbruksaktuellt

Innehållsförteckning

Familj i skog: mostphotos.com

Hunden Tezla: Mikael Fransson

Fältgentiana: Dan Andersson

Tryck

Elanders Sverige AB

Länsstyrelsen
Stockholm

Kostnadsökningar pressar företag inom gröna näringar

I regeringens krisstöd till gröna och blå näringar pekas bland annat företag inriktade på gris, fjäderfä och växthus ut. Företagare från de tre branscherna berättar om hur den senaste tidens prisökningar på insatsvaror har påverkat dem. – Vi upplever det mest ansträngda läget i företagets historia, säger Pontus Almerheim på grisföretaget Kragsta Drifts.

Text: Gustav Broms Foton: Privat

Hos Alverbäcks Blommor på Ekerö, knappt två mil väster om centrala Stockholm, odlas tulpaner och andra prydnadsväxter i en 33 000 kvadratmeter stor byggnad. Beroende på säsong arbetar 30-90 personer med blommorna som dagligen fraktas av åkerier och säljs till grossister och livsmedelskedjor. Enligt företagets vd, Håkan Alverbäck, har avtalspriset skenat den senaste tiden efter att ha varit oförändrat under flera år.

Ökat drivmedelstillägg

– I början av mars fick vi betala transportören ett drivmedelstillägg på 28 procent. Två veckor senare hade det stigit till 34 procent. Det är inte klokt, säger Håkan.

På ett halvår har priset företaget betalar för blomsterlökar (som importeras från Holland) ökat

med 15 procent och kartonger med 30 procent.

– Material som emballage, blomkrukor och förvaringskärl har stigit avsevärt prismässigt sedan i höstas. Leveranstiderna för sådana varor har också försenats, eller så har de inte gått att få tag i, kommenterar Håkan.

Högre pris på växter

Priset som företagets kunder betalar för växterna är fasta och regleras av kontrakt. När Alverbäcks Blommor ska skriva nya avtal inför nästa år räknar Håkan med att begära ett högre pris, vilket kan få genomslag för konsumenterna i butik. Håkan menar att en svårighet för företaget är att deras köpare vill komma överens om fasta priser under en viss period framåt, samtidigt som priset på råvaror har blivit allt rörligare.

– Även fast våra kostnader ökar behöver vi fortfarande utföra samma arbete för att uppfylla vår del av avtalet. Vi går med förlust just nu och får ta av vårt överskott för att klara oss, säger Håkan.

Foderprisavtal upphörde

På Adelsö, väster om Stockholm, ligger lantbruket Adelsö Ägg som har 32 000 frigående höns och eget packeri. Företaget har nio anställda och levererar ägg med egen lastbil direkt till butiker i Stockholm. De använder en del av gödseln från

Även fast våra kostnader ökar behöver vi fortfarande utföra samma arbete

Alverbäcks Blommors vd Håkan Alverbäck (till höger i bild) spår högre konsumentpriser för sina växter efter den senaste tidens kostnadsökningar.

hönsen till lantbrukets cirka 60 hektar KRAV-certifierade odling av vete och korn.

Företaget har foderprisavtal med Lantmännen. Deras senaste foderprisavtal sträckte sig fram till 15 mars. I slutet av februari meddelade Lantmännen att foderkilopriset skulle bli cirka 1 krona högre än under föregående period, berättar Björn Eriksson, vd för Adelsö Ägg. En vecka senare, när det var dags för dem att skriva nytt avtal, uppgav Lantmännen att de enbart kunde sälja foder till dagspris på grund av det instabila världsmarknadspriset.

Dyrare el och diesel

En dryg vecka efter att företagets avtal löpt ut hade foderpriset per kilo blivit drygt 2 kronor dyrare än vad de tidigare betalat. Även elen kostar mer för dem att använda. Mellan juli förra året och februari i år hade Adelsö Ägg betalat 70 000 kronor mer för den el de behöver till verksamheten än under motsvarande föregående period.

– Det är en kostnadsökning med nästan 100 procent konstaterar Björn.

På drygt ett år har även dieselpriset ökat med cirka 50 procent. Björn räknar med att företagets kostnader för diesel har stigit med 80 000 kronor under en tolv månadersperiod. Liksom Alverbäcks Blommor har Adelsö Ägg det senaste året dessutom erfarit prishöjningar på förpackningsmaterial till äggen – uppemot 200 000 kronor.

Högre äggpris

– Sammantaget innebär våra ökade utgifter att det kostar uppemot 6 kronor mer att producera 1 kilo ägg. Vi har höjt vårt pris vid försäljning till butik, men det täcker inte kostnadsökningarna, säger Björn.

För att konsumenterna ska välja deras ägg kan priset inte skilja sig för mycket från vad de större packerierna tar betalt, menar Björn.

Brist på ägg

Hans uppfattning är ändå att Adelsö Ägg har klarat sig relativt bra jämfört med andra äggproducenter.

– Dels har vi en hyfsad ekonomi bakom oss. Tack vare att vi har eget packeri och säljer direkt till butik kan vi styra mer av produktionen, som när och var äggen levereras. Men om kostnaderna fortsätter uppåt och konsumenterna slutar köpa våra ägg låter vi bli att sätta in nya omgångar med höns. Vi kan inte producera något vi inte får betalt för.

Björn förutspår trots allt att andra äggproducenter kan tvingas minska eller lägga ner sin verksamhet före dem till följd av prisökningen på insatsvaror.

– Då uppstår brist på svenska ägg, sammanfattar han.

Integrerad grisproduktion

Hos Kragsta Drifts, drygt en mil utanför Norrtälje, arbetar åtta personer på tre närliggande gårdar. De odlar vete, korn och ärter till företagets grisar – 462 suggor och gyltor samt deras kullingar som är indelade i 4 500 stallplatser.

På sina 800 hektar med odlingsbar mark producerar företaget även raps som de säljer.

Kragsta Drifts har sedan 2019 integrerad grisproduktion, vilket innebär egen uppfödning av slaktsvin. Pontus Almherheim, som är förman, berättar att företaget har gjort omfattande investeringar i nytt stall med hög grad av automatisering för att få en jämnare och lönsammare produktion. Målsättningarna har varit höga.

Krissituation

Våren 2022 genomgår Pontus och hans kollegor på Kragsta Drifts en kris.

– Den senaste tidens kostnadsökningar på insatsvaror innebär att vi upplever det mest ansträngda läget sedan företaget startade i början av 60-talet, säger han.

Till sin fodertillvekning köper företaget soja och premixer (protein, aminosyror, vitaminer, mineraler samt andra tillsatser och råvaror) från Lantmännen.

Pontus Almherheim, förman på grisföretaget Kragsta Drifts, oroar sig för framtiden. Fodret till grisarna är dyrt och konstgödsel svårt att få tag i.

Foto: Emma Sonesson/Jordbruksaktuellt

Förra sommaren började Pontus se prishöjningar på sådana foderblandningar.

– Jag trodde att ökningen skulle vara tillfällig och gå över till hösten när årets skörd var klar, men så blev det inte.

Inköp av foder

Förra året fick företaget en dålig spannmålsskörd på grund av stora nederbörds mängder. Som en följd skrev företaget under hösten kontrakt med Lantmännen för köp av både färdigfoder och spannmål. Kragsta Drifts beställde 500 ton vete och korn, vilket motsvarar drygt 12 procent av grisarnas spannmålskonsumtion under ett år – en betydligt högre andel än vad företaget brukar köpa in.

– Kilopriset vi fick betala var högre än vad vi var vana vid, men med tanke på nuvarande dagspris fick vi ändå ett bra avtal, säger Pontus.

Innan Rysslands invasion i Ukraina låg terminspriset för ett ton vete på cirka 2 680 kronor. Två veckor senare hade priset för ett ton stigit till omkring 4 650 kronor på världsmarknaden – den högsta noteringen sedan 1989.

Prisförändringar på soja

Pontus minns att sojan de köpte våren 2021 kostade 4,50 kronor

“Vi upplever det mest ansträngda läget sedan företaget startade i början av 60-talet

kilot. Fram till mitten av februari i år, när företagets senaste kontrakt upphörde, betalade de ett kilopris på 6,40 kronor. Pontus och hans kollegor trodde inte att priset på soja skulle kunna bli högre. De avstod därför från att skriva nytt kontrakt och gick över till att köpa soja enligt dagspris. Ändå steg kilopriset med ytterligare 19 procent på en månad.

– Det är sjukt att bara sojan till våra grisar kostar nästan 10 kronor per kilo, kommenterar han.

Fortsatt full kapacitet

Inför årets vårbruk och inköpen av säsongens insatsvaror har det inte varit aktuellt för Kragsta Drifts att bara så grödor på en del av åkermarken eller minska grisproduktionen på grund av kostnadsökningarna.

– Vår förhoppning är att den nuvarande krisen tids nog vänder. Då vill vi möta det nya läget med full kapacitet. Skulle vi i en sådan situation ha dragit ner på

Gröna och blå näringar får stöd

- Regeringen har tillsammans med Centerpartiet kommit överens om ett krispaket till företag inom gröna och blå näringar på knappt 3,2 miljarder kronor som en följd av deras kostnadsökningar under den senaste perioden.
- 800 miljoner kronor avsätts i tillfälligt sänkt dieselskatt för jord-, skogs- och vattenbruksföretag. Dessutom föreslås 400 miljoner kronor användas för att retroaktivt sänka dieselskatten från och med 1 januari 2022.
- Knappt 1,9 miljarder kronor i stöd riktas till sektorerna gris, fjäderfä, gris, mjölk, nötkött, får, get och växthus.
- Jordbrukare i Norrland får dessutom 50 miljoner kronor i särskilt stöd bland annat på grund av ökade transportkostnader.
- Yrkesfiskare får ett särskilt stöd på 40 miljoner kronor för ökade bränslekostnader.
- Läs mer om krisstödet på [Jordbruksverkets webbplats](https://jordbruksverkets.se).

vår verksamhet tror jag att det hade varit svårt för oss att komma tillbaka till fulla, säger Pontus.

Oro för framtiden

Han oroar sig ändå för vad som händer när de ska teckna nya avtal för sådant som färdigfoder, el och konstgödsel om inte marknadspriserna för insatsvarorna sjunker eller avräkningspriset (vad företaget får betalt av slakteriet för köttet de levererar) inte ökar i motsvarande grad.

– Då når vi en gräns där vi måste minska eller till och med pausa grisproduktionen, säger han.

Våren 2021 låg priset för konstgödsel på 3 kronor per kilo. Ett år senare har priset ökat till 8 kronor. Pontus har tidigare inte haft svårt att få tag i konstgödsel. Inför årets inköp av konstgödsel till höstrapsen är utsikten mörkare.

– Får vi inte tag i konstgödsel finns bara stallgödseln från grisarna att använda på åkern. Då blir vår skörd sämre, självförsörjningsgrad på foder lägre och avkastningen från grisproduktionen mindre.

Längre arbetsdagar

Pontus arbetsdagar har förlängts efter att insatsvarorna blivit dyrare och svårare att få tag i.

– Jag följer ännu noggrannare hur respektive djurgrupp tillgodogör sig en viss fodersammansättning. Jag ägnar mer tid åt att ringa runt till olika foderleverantörer för att få tag i komplement som vegetabilisk olja, fiskolja och torrfett till lägre priser. Men resultatet har varit magert, säger han.

Förhoppningar

Om krisstödet kommenterar han:

– Stödet räcker bara en bit på vägen. Min önskan är att vi och andra producenter ska ha tillräckligt bra lönsamhet utan stöd och subventioner. ■

Några orsaker till lantbrukets kostnadsökningar

Lantbrukets kostnadsökningar under den senaste tiden har flera orsaker:

Transporter

Tillgången på varor och tjänster har under senare tid begränsats av leveransstörningar som hänger ihop med handelssanktioner, flygförbud och logistiska kapacitetsbegränsningar. I samband med coronapandemins tillbakagång har omvärldens efterfrågan på varor och tjänster ökat, vilket lett till högre transportkostnader.

Jordbruksprodukter

Kriget mellan Ukraina och Ryssland har orsakat brist på varor som vete, raps, majs, djurfoder och gödningsmedel. De geopolitiska spänningarna och aktionerna i omvärlden har också pressat upp priset på råolja och andra energikällor.

Olja

Det höjda råvarupriset på olja har också orsakats av att den globala efterfrågan ökat i samband med pandemins avmattning, samtidigt som investeringarna i oljeproduktion gick ner under pandemin. Brist på kol och gas i Asien har också lett till ökad efterfrågan på olja för elproduktion i den delen av världen.

Biodrivmedel

I Sverige ökade vid årsskiftet reduktionsplikten, det vill säga vilken andel biodrivmedel bränsledistributörer måste blanda in i bensin och diesel. Det har lett till ökad efterfrågan på biodrivmedel som fått ett högre pris, delvis beroende på en årlig uppräknings av koldioxid- och energiskatterna. Biodrivmedel är också förhållandevis dyra att producera och exporten har minskat från producenter av råvaror som används till framställningen, såsom etanol och biodiesel. En annan möjlig påverkan på kostnaden för drivmedel är att bränslets effektivitet försämras av blandningen.

El

Elprisets ökning har bland annat orsakats av hög energierfterfrågan på den integrerade europeiska marknaden under vintern när ekonomin tog fart efter pandemin. Prisförändringarna har också hängt ihop med den ökade efterfrågan på fossila energikällor och höga priser på utsläppsätter i Europa. En ytterligare förklaring är minskad export av naturgas, kol och olja från Ryssland och andra länder.

Elprisökningen är också en följd av att den svenska vatten- och vindkraftsproduktionen minskade under den gångna vintern på grund av isbildning i älvar och jämförelsevis kalla och måttliga vindar. En annan orsak är brister i överföringskapacitet mellan norra och södra delarna av landet. Priset har också påverkats av att vatten- och vindkraftsproduktionen begränsats i andra länder på grund av torka och mindre blåst än normalt.

Valutakurs

Den svenska kronans utveckling har varit svag under senare tid, vilket lett till dyrare import.

Regionala skogsstrategin betonar skogen som mötesplats

I juni lanseras den regionala skogsstrategin Med skogen som mötesplats – dialog och utveckling i Stockholms län. Strategin ska bidra till jobb, hållbar tillväxt och en växande bioekonomi utifrån länets förutsättningar.

Text & foto: Erika Söderström

Den regionala skogsstrategins övergripande mål är att Stockholms län har en livskraftig skogsnäring, ett aktivt mångbruk med hållbarhet i fokus och en skog som är tillgängliga för alla. För att nå dit behöver skogens värden och funktioner tillvaratas i samhällsplaneringen.

Skogsbrukets bidrag till växande och lönsamma företag som skapar klimatnytta och andra ekosystemtjänster i skogen ska främjas. Därtill ska skogen användas för innovativa och hållbara varor och tjänster och erbjuda en attraktiv arbetsmarknad. Skogens värden för besöksnäringen och landsbygdsutveckling lyfts också fram.

– Strategin synliggör skogens alla värden i länet. Processen med att ta fram strategin har genomförts i

bred dialog med många intressenter som har koppling till skogen. Den är en viljeriktning för utvecklingen av skogen i länet som hela strategins styrgrupp står bakom, säger Länsstyrelsen Stockholms projektledare Jonatan Fogel.

Styrgruppens arbete

Arbetet med den regionala skogsstrategin inleddes våren 2019 och har letts av en styrgrupp där olika regionala representanter ingår (se faktaruta). Styrgruppen har bjudit in till flera dialogträffar för att forma strategin.

Under den första träffen, då över 30 deltagare samlades i Norrtälje kommun, togs frågan om hållbart skogsbruk upp. Deltagarna diskuterade vad som behövs för att utveckla en växande och hållbar skogsproduktion med ökad klimatnytta.

De tog också upp vilka åtgärder som behövs för att skapa ett variationsrikt skogslandskap där skogens ekosystemtjänster gynnas. Olika förslag på lösningar formulerades under träffen. En kommentar lød: ”Vi måste få tillbaka glädjen i att skapa värden i skogen”.

Behov av mötesplats

Jonatan berättar att många deltagare på träffarna har uttryckt behov av dialog och samverkan för att tillgodose skogens alla värden i ett län där det finns relativt lite skog sett till folkmängden, men där samtidigt exploateringen av skog påverkar hela landets skogsnäring.

– Det behövs både fysiska och digitala mötesplatser för att intressenter ska kunna ha ett kontinuerligt utbyte kring frågor rörande skogen, något som har saknats.

Styrgruppens ambition är enligt Jonatan att den regionala skogsstrategin drivs gemensamt av olika företrädare. Under året fortsätter deras arbete med att ta fram en handlingsplan med åtgärder.

– Åtgärderna ska bidra till att nå målen i strategin och visa vad som görs under de närmsta åren, fram till 2025, säger Jonatan. ■

Skogsstrategins styrgrupp

Länsstyrelsen Stockholm har genomfört arbetet tillsammans med representanter från LRF Mälardalen, Naturskyddsföreningen, Mellanskog, Friluftsrådet Region Mälardalen, Holmen Skog, Region Stockholm och Skogsstyrelsen.

I framtagandet av den regionala skogsstrategin har en bred dialog varit viktig för att hitta balansen vid olika avvägningar.

Ny lag skyddar leverantörer av livsmedelsprodukter

Från och med 1 november 2021 finns en lag för dig som levererar jordbruks- och livsmedelsprodukter till stora företag. Lagen reglerar vad leverantörers kunder får göra i en affärsrelation.

Text: Karin Eksvård

Lagen om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter ger dig som leverantör möjlighet till säkrare affärer med kunder som omsätter mer än 2 miljoner euro per år. Leverantörens kunder, exempelvis

butiker, får inte betala leverantören för sent, komma med sena återbud eller ensidigt ändra villkoren. De får inte heller kräva betalning för annat än vad som ingår i leverantörens försäljning av produkterna eller ta betalt för förluster.

Kunden måste skriftligen bekräfta överenskomna avtal. Lagen tydliggör också vad parterna behöver komma överens om i förväg för att avtalet ska vara giltigt. En sådan överenskommelse kan handla om ifall leverantören ska betala köparens marknadsföring av produkten.

Du som upplever problem inom ramen för den nya lagen kan vända dig till Konkurrensverket. Myndigheten följer hur den nya lagen efterlevs och kan även motta anmälningar anonymt. Mer information om otillbörliga handelsmetoder finns på [Konkurrensverkets webbplats](https://www.konkurrensverket.se). ■

Lo och varg har inventerats i länet

Under hösten och vintern har Länsstyrelsen inventerat förekomsten av varg och lodjur i Stockholms län. Preliminära resultat visar att 4,5 familjegrupper av lodjur och ett vargrevir finns i länet. – Vi tar tacksamt emot rovdjursobservationer från allmänheten, säger vilthandläggaren Mikael Fransson på Länsstyrelsen.

Text: Karin Haglund Foto: Emelie Nyman

Under den senaste rovdjursinventeringen kontrollerades lodjur och varg. Inventeringen av lodjur pågick 1 oktober–28 februari och varg 1 oktober–31 mars.

Lodjursfamiljerna består av honor med ungar. Vargreviret finns i det så kallade Sjundareviret, som ligger i sydvästra delen av länet och delas med Södermanlands län.

Vilthandläggaren Mikael Fransson och hans kollegor på Länsstyrelsen Stockholm följer årligen upp rovdjurens antal och utbredning i länet. Inventeringens resultat ligger till grund för förvaltningen av arterna, inklusive skadeförebyggande åtgärder.

Mikael uppger att inventeringen bland annat sker genom spårning i snö, insamling och analysering av spillning samt filmer och bilder av rovdjur från allmänheten. Han

säger också att Länsstyrelsen har flertalet egna viltkameror runt om i länets skogar.

– Vi som inventerar vilt har även hjälp av besiktningshunden Tezla. Hon är duktig på att hitta och säkra spår efter rovdjur. Dessutom kan hon markera ut bra platser att sätta viltkameror på, vilket är en stor fördel för oss när det är barmark.

Rapportera dina observationer i Skandobs

Även om Mikael och hans kollegor lägger många timmar på inventering i fält menar han att samarbete med jägare och intresseorganisationer liksom hjälp från allmänheten är av stor vikt.

– Om du är ute och rör dig i skogen kanske du hittar ett spår eller spillning som du anar kommer från ett rovdjur. Då får du gärna ta en bild och dela med dig av den till oss.

Mikael Fransson,
vilthandläggare på
Länsstyrelsen Stockholm

Det är också många som har egna viltkameror där det fastnar bilder av rovdjur, de är vi också intresserade av att ta del av. Likaså om du lyckas filma eller fota ett djur med mobiltelefonen, säger Mikael.

Observationer av rovdjur ska rapporteras via webbplatsen skandobs.se eller appen Skandobs. Där kan rapportören bifoga ett foto eller en film och beskriva med ord vad som visas.

– Det är viktigt att lägga in observationen direkt så att spåret inte förstörs. Kom också ihåg att ha med en storleksreferens när du fotar spillning eller tassavtryck, uppmanar Mikael. ■

Undvik cyanobakterier i sommar

Under sommaren orsakar cyanobakterier algblomning i Östersjön. När cyanobakterierna blommar är det viktigt att du som befinner dig i en sådan miljö undviker onödig kontakt för att inte bli sjuk. På Länsstyrelsens informationscentral för Egentliga Östersjön får du uppdateringar om läget och råd om vad du ska tänka på när cyanobakterierna växer.

Text: Emma Lemos

Foto: Christina Fagergren

Cyanobakterieblomning (algblomning) uppträder varje år. I Egentliga Östersjön – den del av Östersjön som sträcker sig från södra Ålands hav till de danska sunden – börjar blomningen oftast i mitten av juni. Algbloomingen

skapar syrefattiga havsbottnar när näringsämnet fosfor släpps ut i avloppsvatten och vattendrag, bland annat från gödseln på jordbruk. Vissa arter av cyanobakterier kan producera gifter.

Därför är det viktigt exempelvis för dig som har djur eller är engagerad i besöksnäringen att vara särskilt uppmärksam eftersom algbloomingen kan innebära hälso-risker för både djur och människor.

Länsstyrelsens informationscentral för Egentliga Östersjön rapporterar om Östersjörelaterade nyheter och händelser. Under sommar-månaderna ökar intresset för rapporterna, eftersom cyanobakterierna då blommar och många befinner sig i havsmiljön.

Du kan vända dig till informationscentralen för att ställa frågor eller dela information, till exempel genom att ta en bild, om du ser algblooming, så att andra får reda på det. Mer information om Informationscentral för egentliga Österjön finns på [Länsstyrelsen Stockholms webbplats](#). ■

Anmäl ditt vattenuttag innan sommaren

Behöver du ta ut vatten för att ha dricksvatten, bevattna marker eller bedriva industriell verksamhet? Anmäl ditt uttag från ytvatten eller grundvatten redan i dag för att få beslut innan sommaren.

Text: Josephine Biro, Rasmus Gustafsson och Joakim Holmbom Tisell Foto: mostphotos.com

Vattenbrist och torka kan under sommaren drabba lantbruksföretag och djurhållare hårt. Om det finns risk att din brunn sinar eller du tror att du kommer behöva göra extra uttag av vatten är det bra att du tidigt funderar på alternativ vattenförsörjning. Den som tar

större mängder vatten från sjöar och vattendrag kan orsaka sänkta grundvattennivåer, minskade vattenflöden och försämrad vattenkvalitet och livsmiljö. Uttag av vatten får inte skada miljön eller någon annans möjlighet till uttag.

Har du frågor om vattenförsörjning till lantbruksdjur ska du i första hand vända dig till din kommun. Kommuner, företag och individer som vill ta ut vatten kan behöva anmäla uttaget till Länsstyrelsen. Det gäller även om du har tagit upp vatten under flera år tidigare.

Naturvårdsverket har tillsammans med andra statliga myndigheter nyligen pekat ut vattenuttag som ett fokusområde för tillsyn. Det innebär att Länsstyrelsen nu ska prioritera tillsyn över vattenuttag.

Kontakta Länsstyrelsen Stockholm om du har frågor gällande tillstånd och anmälan för vattenuttag. Mer information om vattenuttag hittar du på [Länsstyrelsen Stockholms webbplats](#). ■

Slam allt renare som gödselalternativ

Fosfor är avgörande för vår livsmedelsproduktion. Slam-återföring kan vara ett sätt att både sprida fosfor i åkermarken och förbättra jordstrukturen, visar en rapport av Länsstyrelsen Stockholm. – Så gott som all producerad slam kan återföras till jordbruk utan oacceptabla miljö- och hälsorisker, säger Johannes Knulst som har författat rapporten.

Text: Gustav Broms Foto: mostphotos.com

Slam är det fasta material som blir kvar när avloppsvattnet har renats i reningsverken. Slammet innehåller organiskt, mullbildande material och växtnäringsämnen som fosfor och kväve, vilka är viktiga för att upprätthålla produktiviteten i åkermarken. Fosfor som bryts från gruvor är samtidigt en ändlig resurs och införsel av fosfor samt kväve bidrar till övergödning.

Ett alternativ är att sprida slam på åkrarna, vilket kan bidra till återvinning av växtnäringsämnen och förbättring av jordens struktur, enligt Länsstyrelsen Stockholms rapport [”Metaller och organiska miljögifter i avloppsslam”](#), som har skrivits av Johannes Knulst på Enheten för miljöanalys hos Länsstyrelsen Stockholm.

Ökad slamanvändning

Rapporten ger en bild av vilka metaller och organiska föroreningar som följde med slam från reningsverken i Stockholms län mellan 2009 och 2019.

Under de senaste åren har användningen av avloppsslam från

länets sju Revaq-certifierade reningsverk (ett system för hållbar återföring av växtnäring) som gödning på åkermark ökat. Johannes ser slam som ett möjligt inhemskt alternativ till importerat konstgödsel och torv eller annat organiskt material.

– När slammet används på odlingsmark och ingår i det regionala kretsloppet minskar förlusten av näringsämnen och avfallsmängden som behöver tas om hand. Dessutom kan det organiska materialet förbättra jordstrukturen i Mälardalens styva lerjordar, konstaterar han.

Oönskade ämnen

Avloppsslam får bara spridas enligt särskilda villkor. Johannes förhoppning är att slam i högre grad ska kunna spridas på produktiv jordbruksmark. I rapporten framgår att metaller som kadmium, kvicksilver, bly, krom och silver successivt har minskat i slammet från reningsverken under de senaste åren.

– Det mesta av slammet som produceras i länet kan användas på åkermark utan oacceptabla risker för markens, människors eller grödornas hälsa. Men för slam som inte klarar de uppsatta gräns- och riktvärdena för miljögifter behövs alternativa metoder för att återföra det till jordbruksmark, uppger Johannes.

Han framhåller att oönskade ämnen som är särskilt giftiga eller blir kvar i marken under lång tid är viktigast att begränsa. Det bästa sättet enligt Johannes att få ett renare slam är att utesluta oönskade ämnen från konsumentprodukter och minska kemikalieanvändningen i samhället.

Johannes förklarar att de certifierade reningsverken arbetar med att minimera utsläpp av farliga ämnen såsom tungmetaller, kemikalier, läkemedelsrester och mikroplaster via avloppsvattnet. De har bland annat riktat informationskampanjer mot hushåll, industrier och andra verksamheter. Åtgärder görs också från olika håll för att förbjuda eller successivt ersätta, fasa ut och minska farliga ämnen i produkter eller processer.

Rätt mängd

Enligt Johannes kan reningsverkens ägare och jordbrukare tillsammans skapa önskvärd balans mellan tillförsel och uttag av näringsämnen och organiskt material genom att beräkna eventuella halter av oönskade ämnen i slamgivor på åkermarken.

– Med webbaserade verktyg och markanalyser kan lantbrukaren få tydliga indikationer på risker med för stora doser eller högt innehåll av vissa metaller i slammet.

Mättad mark

Stockholms läns växande befolkning genererar årligen betydande mängder avloppsvatten. Rapporten visar att länets egna åkrar inte räcker för att ta emot slammet från invånarna. En orsak är att en stor del av den brukade marken redan är fosformättad.

– Alternativa användningsområden krävs för slammet, till exempel som jordförbättringsmedel för banvallar, dikeskanter och ljudbarriärer längs vägarna. Mer än hälften av slammet behöver också transporteras och användas på åkrar utanför länet, säger Johannes. ■

Fler fiskar

ska hamna på våra tallrikar

Sötvattensfiskar som braxen, mört och nors finns det relativt gott om, men hamnar sällan på tallriken. I projektet Resursfisk 2.0 samarbetar Länsstyrelsen Stockholm tillsammans med bland andra småskaliga yrkesfiskare för att länets invånare ska kunna äta fler typer av fisk.

Text: Jonatan Fogel Foto: Jonatan Fogel (ovan och till höger) och Lina Back, Straydog Studios (nedan)

Resursfisk 2.0 är ett exempel på hur Länsstyrelsen Stockholm långsiktigt arbetar med yrkesfisket och tillgången till lokal fisk i länet. Projektet finansieras huvudsakligen av Leader Stockholmsbygd och handlar om att utforska möjligheter till ökat fiske av fler arter som kan nå marknaden och konsumenterna.

Yrkesfiskaren Rolf Nilsson som deltar i projektet framhåller att om fler typer av fiskar kan förädlas och säljas skapas bättre förutsättningar för det småskaliga yrkesfiskets överlevnad längst kusten.

– Det finns många arter som är förträffligt goda men som vi inte äter i dag. Jag tänker exempelvis på hur en boquerones gjord på nors kan smaka, säger Rolf.

Under en träff som Länsstyrelsen anordnade med Kålrotsakademien (vars ändamål är att främja den svenska matens kulturarv), kockar och yrkesfiskare provsmakades olika fiskarter. Bland fiskarna som lyftes var braxen från Norrtälje, vilken beskrevs ha en tydlig smak av musslor. Mörtan uppfattades ha en smak som påminde om abborre. Nors associerades

doftmässigt till rå gurka. Strömming ansågs vara lite bortglömd som färsk fisk. Hornsimpas påminde provsmakarna om torskfiskar från Västerhavet. Siklöja från Mälaren sammanfattades med halleluja! och att den smälte i munnen med sin smöriga och mjuka ton.

Miljögifter hos fiskar

Enligt Livsmedelsverkets rekommendationer ska konsumenter vara försiktiga med att äta vissa fiskarter från Östersjön och sjöar på grund av förekomsten av dioxiner, PCB, kvicksilver och PFAS.

– Därför är det viktigt att få kunskap om ifall fisken som vi yrkesfiskare fångar får i sig miljögifter, säger Rolf, som bidrar med fisk till provtagningar.

Johannes Knulst, miljögifts-samordnare på Länsstyrelsen Stockholm, förklarar att fiskars upptag av miljögifter beror på vilken art det handlar om, lokala miljöförhållanden och djurets diet, fetthalt, tillväxt, ålder och rörelsemönster. I Länsstyrelsens rapport "Organiska miljögifter och kvicksilver i fisk från Stockholms län 2019" undersöktes innehållet av i miljögifter hos strömming, abborre och braxen.

Resultat från undersökning

– Halterna av miljögifter hos de undersökta fiskarna var relativt låga på de flesta platser som kontrollerades och där yrkesfiske bedrivs. I ett flertal sjöar och områden vid kusten omkring centrala Stockholm, som inte innefattar yrkesfiskarnas verksamhet, påvisades dock förhöjda värden, säger Johannes.

Det småskaliga yrkesfisket i länet

- Den vildfångade fisk från närområdet som serveras på restauranger eller säljs i butik kommer huvudsakligen från det småskaliga yrkesfisket.
- Längst Stockholms läns kust bedrivs fiske från Grisslehamn i norr till Torö i söder. Fisken fångas oftast en bit från fastlandet, främst i skärgårdens ytterdelar. Strömmingen är den art som länge har drivit fisket längs kusten.
- Yrkesfisket i Mälaren sker från Adelsö och västerut.

Han menar att det med hänsyn till Livsmedelsverkets rekommendationer och den genomförda undersökningen inte är särskilt riskfyllt att äta fisk från det regionala småskaliga yrkesfisket.

– Till exempel är karpfiskar som braxen och mört relativt magra och befinner sig långt ner i näringskedjan, vilket innebär att de naturligt har lägre halter av miljögifter, säger han.

Rolf Nilsson uppger att han och andra fiskare i hans bekantskapskrets ibland känner sig motarbetade när de möter uppfattningen att fisk från Östersjön inte bör ätas.

– Jag hoppas att den allmänna bilden bland befolkningen förändras. Tester har ju visat att fisk som fångas i de områden där yrkesfiske bedrivs är ätbar, säger Rolf. ■

Foto ovan och nere till vänster: Inom projektet Resursfisk 2.0 anordnades i oktober 2021 en aktivitet för kunskapsutbyte mellan yrkesfiskare och kockar kring regionala fiskarter som sällan hamnar på tallriken. Olika arter provsmakades.

Foto uppe till vänster: Wallenbergare på braxenfärs med helstekt spetskål, pommes duchesse och brynt pepparrotssmör.

Ny havsförvaltning sjösätts i Stockholms skärgård

I projektet Pilot Stockholm utvecklas en regional arena för ekosystembaserad havsförvaltning. – Tanken är att företrädare som berörs på olika sätt får vara med och forma förvaltningen av länets skärgårds och havsmiljö, säger Gustaf Almqvist på Länsstyrelsen Stockholm leder projektet.

Text: Gustav Broms Foton: Gustaf Almqvist

I projektet Pilot Stockholm skärgård utvecklar Länsstyrelsen på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten (HaV) en ekosystembaserad förvaltningsmodell för Stockholms skärgård. Tillsammans med processledare och personer från HaV och Havsmiljöinstitutet leder Gustaf Almqvist arbetet att hitta nya sätt att bevara och hållbart nyttja länets skärgårds- och havsmiljö.

– Den ekosystembaserade förvaltningen av havsmiljön i Stockholms skärgård ska ha acceptans av aktörer och intressenter som påverkas genom beslut, sakfrågor och sin vardag. En bärande tanke är att intressenter som lever med konsekvenserna av en fråga också kan vara med och påverka förvaltningen, säger Gustaf.

Aktörsforum

Inom projektet har flera aktörsforum (stormöten) hållits med ett 50-tal deltagare. Deltagarna har representerat kommuner, Region Stockholm, Länsstyrelsen, lärosäten, näringslivet, intresseföreningar och lokalsamhällen i skärgården.

I samband med stormötena har arbetsgrupper formats kring fiskeriförvaltning, naturskydd, fritidsbåtar, turism och innovativa

åtgärder. Gustaf berättar att arbetsgruppernas insatser hittills har utmynnat i utveckling av en regional förvaltningsplan för fisk och fiske samt initiativ till hur information om naturskydd och skyddsvärda områden kan förbättras, exempelvis genom sjökortens utformning.

– Aktörsforumen fungerar som en gemensam mötesplats där arbetsgruppernas deltagare kan diskutera sakfrågor på tvärs med varandra utifrån samspelet mellan människa och miljö och de regionala förutsättningarna.

Arbetsgruppernas arbete

I projektet träffas arbetsgrupperna och diskuterar vad som är ansvarsfull förvaltning i en fråga, eller identifierar åtgärder och processer för en förbättrad havsmiljö. Beroende på hur samstämmiga

företrädarna är i den specifika frågan kan de enligt Gustaf själva formulera en handlingsplan, eller om de inte kommer överens om en ståndpunkt eller ett handlingsätt, inhämta synpunkter hos medlemmarnas respektive organisationer.

Ett värde med Pilot Stockholm skärgård som han betonar är att olika företrädare får mötas, komma till tals, skapa förtroende och bemöta varandras argument.

– Jag tror det är bäst att beslut inte tvingas fram om hur skärgårds- och havsmiljön ska skötas. Komplexa frågor där intressenter har olika synsätt behöver få stötas och blötas över sektorsgränser om besluten ska förankras och fungera långsiktigt. Ett exempel på en sådan knäckfråga är miljöarbetets integrering i fiskeripolitiken, säger han.

Förankring i samhället

Arbetsgruppernas förslag kan presenteras på aktörsforum, implementeras hos regionala intressenter som Länsstyrelsen

eller bli rekommendationer till regeringens departement alternativt statliga myndigheter, såsom HaV, Naturvårdsverket och Jordbruksverket.

En bärande tanke är att intressenter som lever med konsekvenserna av en fråga också kan vara med och påverka förvaltningen

Rekommendationerna kan i sin tur generera nya uppdrag till förvaltande organisationer, däribland Länsstyrelsen. Arbetsgrupperna genomför också externa aktiviteter, exempelvis kunskapswebbinarier.

– Hittills har två webinarier hållits. I det första presenterade forskare kunskapsläget om skär-

gårdens miljötillstånd och vilka åtgärder som kan göras för att förbättra havsmiljön. I det andra webinariet berördes människors roll i skärgårdsmiljön och vad en livskraftig skärgård kan vara utifrån olika perspektiv som yrkesfiske, åretruntboende, service, båtliv och besöksnäring. Tillfällena har bidragit med värdefull kunskap om hur vi kan värna skärgårdens ekosystem och vad människor berörs av som bor och verkar i den miljön.

Skapa mervärden

Gustaf säger att en utmaning med projektet är att skapa mervärde.

– De som deltar verkar redan i många strukturer och nätverk, men kan vara ovana vid att hitta gemensamma angreppssätt och se relationen mellan sitt intresse eller ansvarsområde och den större bilden. Genom att samla erfarenheter och kunskaper i en gemensam process hoppas jag ändå att havsförvaltningen kommer präglas mer av en helhetssyn framöver, säger Gustaf. ■

Pilotprojekt för ekosystembaserad havsförvaltning

- Havs- och vattenmyndigheten (HaV) genomför 2021–2023 pilotprojekt i tre områden för att skapa en process för ekosystembaserad havsförvaltning i svenska havsområden: 8+fyrdar på västkusten samt Stockholms skärgård och Södra Bottenhavet på ostkusten. Mer information om pilotprojekten inom Regional ekosystembaserad havsförvaltning finns på [HaVs webbplats](#).
- Målsättningen med pilotprojekten är att utveckla en lokal förvaltningsmodell som grundas på ekosystemansatsen. Det innebär bland annat att hänsyn tas till att olika arter i ett ekosystem påverkar varandra och att samspelet mellan människa och miljö ofta spänner över flera sektorer i samhället. Ekosystemansatsen kan användas i lokalt/regionalt förändringsarbete.
- Förvaltningen ska vara adaptiv (anpassningsbar), baseras på bästa tillgängliga kunskap och präglas av transparens, öppenhet samt aktivt och brett deltagande av olika aktörer och intressenter.
- Mer information om Pilot Stockholm skärgård finns på sthlmsskargard.humhub.com. Här kan även de webinarier som har arrangerats ses i efterhand.

Fiskebåten Kajsa från 1957 tillhör Rune Wikström som är den enda kvarvarande fiskaren på Möja. Förvaltningen av fiske och fisk är en del av vad projektet Pilot Stockholm skärgård handlar om.

Mark- och djurägare räddar fältgentianan

De blåvioletta blommorna från fältgentianan är alltmer sällsynta i ängs- och beteslandskapet. Arten har drabbats hårt av strukturförändringarna i jordbruket och är en av de gräsmarksväxter som minskat mest sedan mitten av 1900-talet. I Norrtälje kommun samarbetar Länsstyrelsen med lokala företrädare för att rädda den starkt hotade blomman och de artrika gräsmarker där den växer.

Text: Karin Haglund Foto: mostphotos.com

Historiskt har ängarna haft en viktig roll för jordbruket. Ängs- och betesmarker både betades och slåtrades för att ge djuren foder under vintern. I dag är ängens betydelse för foderproduktionen begränsad. Arealen med slåtterängar har minskat över tid, vilket gjort att fältgentianan och andra slåttergynnande arter blivit sällsynta i dagens jordbrukslandskap.

– De öppna gräsmarker som finns i landskapet är skapade av mänsklig aktivitet och tillhör de artrikaste marker vi har i Sverige. Fältgentianan är en av de arter som är beroende av bete och slåtter. När vi inte sköter slåtterängar eller betesmarker förviner dess livsmiljöer, berättar Ylva Berry som är projektledare på Länsstyrelsen Stockholm och arbetar med att främja sådan jordbruksmark.

Viktig indikator

Fältgentianan är rödlistad som starkt hotad. Arten växer och blommar på ett fåtal platser i länet – oftast där slåtter och bete har förekommit under en mycket lång tid. Ylva sammanfattar att gemensamt

Fältgentianan är en hotad växt. Den behöver betande djur och slåtrade ängar för att överleva.

för de flesta platserna är att de är ogödslade och att mossor, buskar och vegetation hålls undan av störningar såsom bete, slätter, körning eller tramp.

– Eftersom fältgentianan kännetecknas av att den växer i de mest artrika slätterängarna och naturbetesmarkerna kan den fungera som en indikator på att flertalet sällsynta och krävande arter finns i området. Det innebär att restaureringar av växtplatser med fältgentianan inte bara gynnar blomman i sig, utan också att det kan ge positiva effekter för andra arter. Dessutom är åtgärder som slätter och bete positivt för landskapsbilden och skapar fina miljöer för rekreation, säger Ylva.

“
*Det är märkbart
hur fort marker kan
växa igen om det inte
finns betande djur där*

Projekt för att bevara fältgentianan

Genom ett pilotprojekt har Länsstyrelsen Stockholm arbetat för att bevara några av de populationer av fältgentiana som finns kvar och ge dem större områden att spridas till. Projektet har haft sin utgångspunkt i Norrtälje kommun, där de flesta bestånden av fältgentiana i länet finns. I projektet har Ylva framför allt haft en uppsökande roll.

– Jag har tagit kontakt med markägare på flera platser där fältgentianan växer för att se vad som kan göras. Det är viktigt att vidta åtgärder på sådana platser eftersom markerna där fältgentianan växer är så få och samtidigt har så stora värden som kan gå förlorade, berättar Ylva.

I projektet har Länsstyrelsen samarbetat med flera parter. Länsstyrelsen har bistått mark- och djurägare med stöd och rådgivning. Botaniska sällskapet och Norrtälje naturvårdsstiftelse har delat med sig av kunskap om fältgentianan och dess livsmiljö.

Betessamarbete i Byholma

Byholma på Vaddö är en av platserna där fältgentianan växer. Under en inventering sommaren 2020 upptäcktes 170 blommande exemplar av fältgentiana i området. En entreprenör inledde skötselåtgärder tillsammans med en naturvårdskonsulent, markägare och djurägare. Det ledde till att parterna genomförde åtgärder som grovslätter, röjning av sly, restaurering och stängsling för betesdjur. Kostnaden för restaureringen har finansierats med stöd från Naturvårdsverket.

Nu i vår släpps betesdjur återigen på platsen efter tio års betesuppehåll. Området kommer framöver att betas av får och hästar, vars ägare är Isabelle Lalér.

– De betande djuren har stor positiv inverkan på naturen. Det är märkbart hur fort marker kan växa igen om det inte finns betande djur där. Om djur kan få en växt att åter få kraft och blomstra är ju det ytterligare en bekräftelse på hur bra de betande djuren är!

Varierande beteshagar

Isabelle har två hästar och 10 tackor på markerna där fältgentianan växer. Markägaren har sina betesmarker nära bostaden, några kilometer från Isabelles gård. Djurens vattentillgång är ett exempel på vad de båda hjälps åt kring – en tillsyn som underlättas av markägarens närhet till hagarna.

– Markägarens hagar är fantastiska! Fåren kommer älska att betesmarkerna är så varierande med både lite äng, trädgångar och någon bergsknalle. Även för hästarna är de

Fältgentiana

- Fältgentianan är en tvåårig ört som gror och bildar en bladrosett första sommaren, blommar andra sommaren och därefter dör.
- Växten har ett tiotal blåviolettera blommor och är cirka 5–20 centimeter hög. Blomningen sker normalt i juni–juli, men senblommande exemplar kan framträda så sent som i augusti.
- Fältgentianan kallas också för stålört, ett namn som den har fått på grund av den mörkt grönell eller rödvioletta färgen på blad och stam.
- Fältgentianan förekommer i hela södra och mellersta delen av landet upp till Jämtland och södra Västerbotten.

varierande hagarna bra eftersom de kan vandra och röra sig ordentligt, säger Isabelle.

Ylvas Berrys förhoppning är att restaureringen och betessamarbetet säkrar beståndet av fältgentiana så att den på sikt kan bli mer stabil på platsen.

Arbetsmetod att sprida

Hon framhåller samarbete och involvering av djur- och markägare under projektet som en framgångsfaktor.

– Det är trots allt generationer av djur- och markägare som har skapat ängs- och betesmarkerna.

Hennes önskan är att arbetsmetoderna och kunskaperna som har utvecklats under projektet ska användas av fler för att bevara fältgentianan på andra platser i Stockholms län och övriga delar av landet.

– På Länsstyrelsen kommer vi fortsätta samarbeta med andra för att restaurera och få till bättre skötsel av platser med fältgentianan i länet, avslutar hon. ■

Förhindra spridning av flyghavre

- Variera växtföljden; öka andelen höstsådda grödor, vall, potatis och oljevaxter.
- Odla inte havre om du har flyghavre.
- Rengör maskiner, vagnar och emballage nog; extra viktigt vid maskinsamverkan.
- Täck alltid dina vagnar.
- Kontrollera fälten regelbundet, två till tre gånger under sommaren.
- Plocka och bränn upp flyghavreplantor innan fröna drösar (faller).
- Ryck upp plantan med roten för att hindra att den skjuter nya skott.
- Var extra noggrann under kraftledningar, runt brunnar, i diken och på översvämningsmarker. ■

Ängs- och betesmarker inventeras

I sommar fortsätter Länsstyrelsen att inventera ängs- och betesmarker för att hitta höga natur- och kulturvärden. Dessa besök påverkar inte jordbrukarstöden och vi på Länsstyrelsen har generellt inte möjlighet att avisera besök innan vi åker ut till markerna. Resultatet av inventeringen kan du se i [databasen TUVÅ](#), som finns på Jordbruksverkets webbplats. Där kan du se var de inventerade markerna finns och vilka naturvärden och kulturlämningar som har hittats. ■

Läs nyhetsbrevet Stockholms läns livsmedelsstrategi

Nyhetsbrevet Stockholms läns livsmedelsstrategi lanserades nyligen. I nyhetsbrevet får du veta hur Länsstyrelsen Stockholm, Region Stockholm och LRF Mälardalen som står bakom den regionala livsmedelsstrategin arbetar för att stärka livsmedelssystemet i Stockholms län. Du får information om aktiviteter och viktiga händelser som sker. På Länsstyrelsens webbsida ["Nyhetsbrev"](#) kan du prenumerera på nyhetsbrevet. Och på myndighetens sida ["Livsmedelsstrategi Stockholms län"](#) kan du läsa mer om livsmedelsstrategin och ta del av tidigare nyhetsbrev. ■

Livsmedelsförädlingens kompetensbehov i länet har kartlagts

Rapporten ["Kartläggning av kompetensbehov inom livsmedelsförädlingen i Stockholms län"](#) visar vilket kompetensbehov livsmedelsförädlingsföretagen i Stockholms län har. Länsstyrelsen i Stockholms län har tillsammans med Arbetsförmedlingen och Livsmedelsföretagen kartlagt livsmedelsförädlarnas kompetensbehov och möjligheter till kompetensförsörjning.

Rapporten visar bland annat att livsmedelssektorn i länet växer snabbt; antalet livsmedelsförädlingsföretag har fördubblats på tio år. Samtidigt som många förädlingsföretag vill växa har de svårt att hitta arbetskraft med rätt kompetens. ■

Länsstyrelsen kontrollerar slakterier

Under 2022 kontrollerar länsstyrelserna landets slakterier. Syftet är att säkerställa att de följer djurskyddslagstiftningen och behandlar djuren på ett acceptabelt sätt. Här berättar vi på Länsstyrelsen Stockholm hur djur på väg till slakt ska behandlas.

Texter: Freja Engström
Illustration: mostphotos.com

Medan köttkonsumtionen generellt minskat i Sverige de senaste åren har marknadsandelen för just svenskt kött ökat. Länsstyrelsen undersöker under året att det i slakterier finns rutiner för korrekt bedövning av djuren och att personalen har kompetens att efterleva djurskyddslagstiftningen.

Ett mål med årets slakterikontroller är också att öka samsynen och samarbetet mellan Länsstyrelsens personal och Livsmedelsverkets veterinärer på slakterierna. På slakterierna säkerställer veterinärer att djuren behandlas på ett godtagbart sätt och inte är skadade när de anländer till sin sista anhalt.

Djuren ska vara friska

Enligt djurskyddslagstiftningen ska de djur som transporteras till slakteri vara friska. Djurhållaren och den person som kör djuren från gården till slakteriet ska innan lastning se till att djuren är lämpliga att transportera. Personen som kör

transporten ansvarar för att djuren inte skadar sig under transporten.

Veterinären kontrollerar att djuren mår bra

På slakteriet inspekterar en så kallad officiell veterinär djuren för att se till att de mår bra och inte har några skador. Veterinären kontrollerar även att djuren är tillräckligt rena för att slakteripersonalen ska kunna genomföra slakten på ett livsmedelssäkert sätt.

Länsstyrelsen får information om avvikelser

Om veterinären på slakteriet ser något som kan vara ett djurskyddsproblem är hen skyldig att informera Länsstyrelsen om detta. Trots att djur ska vara friska när de skickas till slakt händer det enligt Länsstyrelsens kännedom i sällsynta fall att veterinären ser sjuka och skadade djur på slakteriet. Vanligast är att bristerna som upptäcks har uppstått redan hos lantbrukaren, men de kan också ske till exempel när djuren lastas på eller av transporten.

Inför slakt är det bra att tänka på att

- djuren ska vara rena
- klövarna inte är för långa
- djuren inte har några oläktasår eller andra skador
- inte transportera hondjur för nära inpå eller efter förlossning

Djurhållaren får säga sitt

Om vi på Länsstyrelsen bedömer att informationen från den officiella veterinären utgör en djurskyddsbrist blir djurhållaren kontaktad av oss. Eftersom ingen händelse är den andra lik bedömer vi allvaret från fall till fall.

Oftast gör vi på Länsstyrelsen så här:

Vid mindre allvarliga brister skickar vi ett brev gällande bristen där det står att vi har förtroende för att djur-

hållaren själv åtgärdar bristen utan att vi följer upp det. Djurhållaren behöver då inte höra av sig till Länsstyrelsen för att förklara vad som har hänt.

Vid allvarliga brister skickar vi ett brev angående bristen och djurhållaren får möjlighet att ge sin syn på saken och vad hen eventuellt kan göra för att den inte ska uppstå igen. Efter att ha varit i kontakt med djurhållaren bedömer vi om några ytterligare åtgärder är nödvändiga eller inte.

Vid mycket allvarliga brister där vi misstänker att det kan finnas problem med skötseln av djuren kan en kontroll på gården där djuren finns bli aktuell. ■

Gör en insats för dina djur

Ett nytt kontrollår är redan i full gång och kanske kommer vi att besöka just dig och dina lantbruksdjur i år.

Generellt har vi en bra djurhållning i länet och de flesta lantbrukare gör ett fantastiskt jobb, trots olika utmaningar. Vill du vara med och göra djurväl-färden ännu lite bättre i år kan du tänka på att

- hålla stallutrymmen rena för att skapa en god hygien och djurhälsa
- hålla hagar och rastgårdar i bra skick
- hålla nötkreatur tillräckligt rena
- ha kalvgömma för kalvar upp till tre månader i lösdriftstall

Vi ser fram emot givande och konstruktiva kontrollbesök. ■

Kött, transporter och slakt

På Jordbruksverkets webbplats kan du läsa om köttkonsumtion, djurtransportörer, slakterier och slaktstatistik på webbsidorna ["Konsumtion av kött"](#) och ["Djurtransportörer och slakterier"](#).

På Länsstyrelsens webbplats kan du läsa om transport av djur samt kontroller på webbsidorna ["Transport av djur"](#) och ["Djurskyddskontroller"](#).

Odling på träda tillåts i år

I år får du använda trädor för bete, skörd eller odling utan att det påverkar förgröningsstödet.

Texter: Paulina Liljander Foto: mostphotos.com (frilagda), Håkan Olofsson (landskap)

Nu har både EU-kommissionen och regeringen beslutat om undantag i förgröningsstödet med anledning av kriget i Ukraina. Undantaget innebär att du får använda träda för produktion. Mark som har anmälts som träda i SAM-ansökan får betas, skördas eller användas för odling av valfri gröda. Trädan kommer ändå att godkännas som ekologisk fokusareal och räknas som träda vid beräkning av antalet grödor i förgröningsstödet. Alla åtgärder som

du brukar göra vid odling är tillåtna, även att använda växtskyddsmedel.

Du ska inte ändra något i din SAM-ansökan, där ska du fortfarande uppfylla kraven i förgröningsstödet som vanligt.

Undantaget gäller enbart förgröningsstödet, **du som ansöker om kompensationsstöd behöver fortfarande uppfylla villkoren som gäller för kompensationsstödet.** ■

Ändra SAM-ansökan senast 15 juni

Tänk på att se över din SAM-ansökan innan sista ändringsdag. Om Länsstyrelsen hittar fel i din ansökan vid handläggningen eller om de meddelat dig att din gård ska kontrolleras, får du inte ändra eventuella fel som hittas i kontrollen. Det betyder att sista dag att ändra ansökan kan vara tidigare än 15 juni. Du ändrar ansökan genom att logga in i [SAM Internet](#) och klicka på knappen "Ändra ansökan" uppe till höger. Tänk på att uppgifter som du har fyllt i tidigare och som fortfarande gäller ska stå kvar. När du ändrar något i ansökan måste du också skicka in den igen. ■

Missa inte aktivitetskravet

Det är många som inte uppfyller kravet på att det årligen ska utföras någon aktivitet på all mark som ingår i SAM-ansökan. Det ska tydligt synas att du har odlat, låtit beta, putsat, slagit av eller jordbearbetat alla skiften senast den 31 oktober. ■

Ny postadress SAM-ansökan

Från och med januari 2022 ska post gällande SAM-ansökan skickas till:

Länsstyrelsen i Stockholms län
Enheten för lantbruk
Box 22067
104 22 Stockholm

Nu gör vi fältkontroller

I maj börjar Länsstyrelsen med fältkontroller av arealbaserade stöd. Djur- och tvärvillkorskontroller görs under hela året. Ändringar av SAM-ansökan är inte möjlig efter aviserad fältkontroll, så skicka in eventuella ändringar så snart du kan. ■

Stöd där du behöver ha dokumentation

Vid en kontroll av dina stöd, kan du behöva visa upp dokumentation. Det gäller tvärvillkor, djur, ekologisk produktion och stödet för unga. Det räcker inte att du har koll på allt utan det behöver även finnas dokumenterat.

Mer information hittar du på Jordbruksverkets webbplats. För ekologisk produktion kan du läsa mer på webbsidan "[Regler och certifiering för ekologisk produktion](#)", där du hittar du information under rubriken "När du är certifierad ska du dokumentera vad du gör". ■

Bra att känna till inför 2023

År 2023 förnyas jordbrukspolitiken i Sverige och resten av EU. Det kommer att innebära en del förändringar i ersättningar och villkor.

Grundvillkor

Det som är tvärvillkor i dag kommer att förändras och kallas grundvillkor från 2023. Du måste klara grundvillkoren för att få jordbrukarstöden utbetalda. Redan nu kan du behöva tänka igenom hur du ska klara att uppfylla nedanstående grundvillkor 2023.

Miljöytor utan produktion

Från och med 2023 ska du ha 4 procent miljöytor på din åkermark. På dessa miljöytor får du inte odla grödor för produktion, varken för att sälja eller för eget bruk som till exempel foder. Undantag från kravet på miljöytor gäller för dig som har jordbruket inom området för skogsundantaget, mer än 75 procent vall, träda eller baljväxter, eller mindre än 10 hektar åkermark exklusive permanenta grödor och permanent gräsmark. Som miljöyta räknas bevuxen träda, stubbträda, blommande träda, bevuxen fältkant (kan vara stubb) eller blommande fältkant som är minst två meter bred, samt gröngödslingsgröda. Vissa av dem värderas högre och kommer att räknas som mer än den faktiska arealen.

Höst och vinterbevuxen mark

Grundvillkoret om höst- och vinterbevuxen mark kan komma att utökas till stora delar av Svealand, och då även gälla i Stockholms län från och med 2023. Förslaget är att 40 procent av åkermarken ska vara höst- eller vinterbevuxen. För att få räkna arealen som höst- och vinterbevuxen får du jordbearbeta eller avdöda växtligheten tidigast den 10 oktober. Godkänd växtlighet är vall, höstsådda grödor, rotväxter, fleråriga frukt- och bärödlingar, energiskog, fång- och mellangrödor, bevuxen träda, bevuxen eller obearbetad fältkant och skyddszoner, samt stubbåker efter spannmål och oljeväxter.

Gröddiversifieringen

Kraven på antal grödor stämmer överens med kraven i det nuvarande förgröningsstödet, men de kommer nu i stället att ingå i grundvillkoren. Det kommer att finnas undantag för vissa lantbruksföretag, precis som det gör i förgröningsstödet i dag. Du kan redan vid höstsådden 2022 behöva planera för att 2023 klara dessa krav. ■

Ekologisk produktion

Nytt för 2023 är att du inte längre kommer att kunna räkna naturbetesmarker som underlag för ekologisk djursättning. ■

Skyddszoner

För dem som söker ett nytt åtagande för skyddszoner från och med 2023 kommer utbetalning bara att ske upp till högst 10 meters bredd. I nuvarande åtaganden är gränsen för högsta bredd 20 meter. ■

Precisionsjordbruk

Miljöersättning för precisionsjordbruk är en ny ettårig ersättning som du kan söka om du har mark inom ett nitratkänsligt område. Hela Stockholms län är nitratkänsligt område. För att få ersättningen krävs bland annat att du har en markkartering som är högst tio år i samband med att du lämnar in SAM ansökan 2023. Därför kan det vara bra att beställa en markkartering redan 2022 om du saknar en aktuell markkartering och vill söka ersättningen. Det krävs även en bevuxen zon på två meter runt dräneringsbrunnar ovan mark på dina skiften. Om du ska höstså ett skifte i år, som du tänker söka ersättning för 2023, kan det vara läge att så zonen runt dräneringsbrunnen redan i samband med höstbruket. ■

Uppföljning av jordbruksmark

Jordbruksverket och länsstyrelserna har fått i uppdrag att följa upp skötseln av all jordbruksmark inför utbetalning av stöd. Detta är ett krav från EU från och med 2023. Syftet är att säkerställa att EU-medlen används som det är tänkt. Uppföljningen ska göras genom en digital analys av satellitbilder. Under det första året kommer vi följa upp att marken används som jordbruksmark och aktivitetskravet. På sikt kommer uppföljningen att utökas och omfatta fler stödsvillkor. Du som har skiften där vi gör en bedömning som skiljer sig ifrån ansökta uppgifter kommer att få information om avvikelserna. I de fall när det handlar om en skötselavvikelse, till exempel att ingen aktivitet har utförts, kan du välja att ta bort skiftet ur ansökan eller skicka in en geotaggad bild på marken som visar att en aktivitet har blivit utförd. Bilden ska tas med hjälp av en mobilapplikation som Jordbruksverket tillhandahåller. Mer information om uppföljning av jordbruksmark finns på [Jordbruksverkets webbplats](https://jordbruksverket.se). ■

Stöd till projekt, företag och miljöinvesteringar på landsbygden

Länsstyrelsen har flera utlysningar där du bland annat kan söka stöd för täckdikning, kompetensutvecklingsprojekt och investeringar kopplat till hantering av vildsvinskött.

Text: Karin Haglund Foton: mostphotos.com

Vi söker projekt som kan erbjuda kurser till livsmedelsföretag

Länsstyrelsen Stockholm har en utlysning där du som vill anordna kurser till små livsmedelsföretagare kan söka stöd för kompetensutvecklingsprojekt.

Projektet ska innehålla kurspaket där digitala föreläsningar och självstudier kombineras med fysiska träffar och/eller studieresor. Kurspaketet ska rikta sig till landsbygds- och skärgårdsföretag i Stockholms län som hanterar livsmedel, till exempel livsmedelsförädlingsföretag, restauranger, caféer eller besöksföretag.

Läs mer om [utlysningen av stöd till kompetensutveckling på vår webbplats](#). Sista dag att ansöka är den 22 augusti 2022.

Satsning ska underlätta vildsvinsköttets väg till konsument

För att vi bättre ska kunna ta tillvara kött från vildsvin har Länsstyrelsen Stockholm nu en riktad utlysning där du kan söka stöd för investeringar i vilthanteringsanläggningar och uppsamlingscentraler. Detaljhandel eller restaurang kan också söka stöd för att hantera slaktkroppar av vildsvin.

Läs mer om [utlysningen av stöd till vildsvinsinvesteringar på vår webbplats](#). Sista dag att ansöka är den 1 juni 2022.

Stöd för täckdikning och kalkfilterdiken

Fram till den 15 juni 2022 kan du som är jordbruksföretagare i Stockholms län söka stöd för täckdikning och kalkfilterdiken. Du kan söka stöd i två separata utlysningar:

- Stöd för investeringar i täckdikning.
- Stöd för miljöinvesteringar i kalkfilterdiken, och kalkfilterdiken i kombination med täckdikning.

Läs mer om [utlysningen av stöd till täckdikning](#) och [utlysningen av stöd till kalkfilterdiken](#) på vår webbplats.

Andra stöd att söka

Utöver utlysningarna finns pengar kvar att söka inom följande stöd:

- [Startstöd](#)
- [Stöd till stängsel mot rovdjur](#)
- [Stöd till investeringar i kommersiell och offentlig service](#)
- [Stöd till miljöinvestering för att anlägga våtmarker och dammar](#)

Du kan läsa mer om stöden på vår webbplats. Sök på namnet på det stöd du är intresserad av. ■

Du som söker stöd måste visa att utgifterna är rimliga

Ett villkor för att beviljas stöd är att utgifterna i din ansökan är rimliga. Det innebär att du behöver visa att prisnivån för det du planerar att köpa till din investering eller ditt projekt är rimlig. Det kan du göra genom att bifoga jämförbara prisuppgifter eller offerter.

Om du inte har skickat in underlag som visar att utgifterna är rimliga vid din ansökan om stöd kan du behöva göra det när du ansöker om utbetalning.

Har du betesmark som behöver restaureras?

I höst är sista chansen att ansöka om stöd för engångsröjning av betesmark. Vi på Länsstyrelsen kommer att prioritera de ansökningar med högst natur- och kulturvärden och som har bäst förutsättningar att lyckas med en ettårig restaurering. Innan du ansöker vill vi därför att du får ett kostnadsfritt rådgivningsbesök. Läs mer i annonsen "Betesplanering och betesmarker" på [sidan 25](#).

För att vara med i höstens ansökningsomgång behöver du skicka in din ansökan om stöd mellan 15 augusti och 15 oktober. Du behöver påbörja din restaurering under vintern 2022/2023. Läs mer om stödet till engångsröjning på [vår webbplats](#). ■

Förslag på projekt- och investeringsstöd från 2023

Nästa år förnyas jordbrukspolitiken i Sverige. Regeringen fattade i slutet av förra året beslut om ett förslag till en strategisk plan med stöd och ersättningar som ska gå att söka från 2023.

På Jordbruksverkets webbplats [finns sammanfattningar av hur projekt- och investeringsstöden föreslås se ut från 2023 och framåt](#). Kom ihåg att det kan bli ändringar i förslaget eftersom det ännu inte har godkänts av EU-kommissionen. ■

Jordbruket prioriterat i Klimatklivet

Åtgärder inom jordbruket prioriteras inom Klimatklivet. Det är ett investeringsstöd till lokala och regionala åtgärder som minskar utsläppen av koldioxid och andra växthusgaser.

Text: Rabail Junaid Foto: mostphotos.com

Om du är jordbruksföretagare kan du bland annat söka stöd för att konvertera från fossila bränslen till förnybar energi i spannmålstorkar eller för att elektrifiera maskiner, bevattnings- och gödsel-anläggningar. Från och med i år kan du också söka stöd för att investera i småskalig elproduktion från biogas, till exempel genom att producera el från den gödsel som gården genererar. Hittills har mer än 500 aktörer inom jordbrukssektorn beviljats stöd i hela landet.

Stöd inom Klimatklivet kan ges till alla, förutom privatpersoner. Nästa ansökningsperiod är mellan den 23 augusti och 8 september 2022.

Du kan läsa mer om Klimatklivet på [Länsstyrelsen Stockholms webbplats](#). ■

Lär dig MER

Länsstyrelsen har flera projekt med kompetensutveckling och rådgivning till länets lantbrukare och landsbygdsföretagare. Alla våra aktiviteter annonseras i [kalendern på Länsstyrelsens webbplats](#). Där hittar du också information om den rådgivning som finns upphandlad inom respektive område. Har du frågor eller önskemål? Ring Länsstyrelsens växel på 010-223 10 00 och fråga efter oss som arbetar med kompetensutveckling på landsbygden.

Kurs: Lär dig återskapa och sköta skogsbeten

Vill du lära dig mer om hur du kan sköta och återskapa dina skogsbeten? Denna kostnadsfria kurs ökar din kunskap om vilka skogar som kan restaureras till skogsbeten, hur du går tillväga, samt om vilka värden dessa har för natur- och kulturmiljö samt jordbruket.

Du bjuds på fika (kaffe/te och kaka). Kursen hålls 31 augusti klockan 13–16 i Norrtälje kommun.

Kursledare: Frida Hedin och Olof Olsson, HS Konsult

Anmäl dig till [till kursen om skogsbeten i vårt webbkalendarium](#) senast den 24 augusti

Kurs: Slå med lie och slåtterbalk

Lär dig slå med lie eller slåtterbalk och värna ängens värden. Vi erbjuder fyra kostnadsfria kurs-tillfällen (tre med samma innehåll om lieslätter och ett med slåtterbalksvisning). En digital föreläsning ingår samt en träff på en slåtteräng. Alla som vill göra en insats för våra slåtterängar är välkomna!

Fältträffar klockan 10–16

- [8 juni i Calmare hage i Upplands Väsby \(lie\)](#)
- [9 juni i Väsby hage på Munsö \(lie\)](#)
- [9 augusti på Storängen i Norrtälje \(slåtterbalk\)](#)
- [10 augusti på Reveludden i Nynäshamn \(lie\)](#)

Digitala träffar klockan 14–16

- 7 juni (för dig som ska delta på fältvandring i juni)
- 8 augusti (för dig som ska delta på fältvandring i augusti)

Kursledare: Frida Hedin och Anna Douhan Sundahl, HS Konsult

Anmäl dig senast 6 juni i [vårt webbkalendarium](#).

Kurs: Lär dig återskapa och sköta mångfaldsbryn

Vill du lära dig mer om hur du kan restaurera och sköta dina brynzoner? Denna kostnadsfria kurs ökar din kunskap om vilka värden du kan ta vara på i brynzonerna där skogen möter jordbruksmarken, samt deras värde för natur- och kulturmiljö samt produktion.

Kursen är indelad i en digital teoridel 1 juni klockan 10–12 samt en fältträff 2 juni klockan 13–16 i Upplands Väsby. Det digitala föredraget är obligatoriskt. Du bjuds på fika (kaffe/te och kaka) vid fältvandringen.

Kursledare: Frida Hedin och Olof Olsson, HS Konsult

Anmäl dig till [kursen om brynzoner i vårt webbkalendarium](#) senast den 28 maj.

Rådgivning om odlingslandskapets värden

Länsstyrelsen erbjuder [kostnadsfri enskild rådgivning för dig som är intresserad av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden](#). Syftet är att stärka den biologiska mångfalden och de kulturmiljöer som är kopplade till odlingslandskapet.

Foto: Martin Lagerlöf (nedan), Paulina Liljander (höger)

Betesplanering och betesmarker

Vill du få hjälp med din betesplanering för att förbättra både naturvårdsnytta, djurvälstånd och lönsamhet? Vill du lära dig mer om hur rätt djur betar på rätt plats och vid rätt tidpunkt för att få önskad tillväxt på djuren och önskad skötsel på naturbetesmarken oavsett väder? Eller om betets näringsinnehåll, betesdjurens näringsbehov under betessäsongen, stängseltyper, betestryck och stödutfodring, naturbetesmarkens natur- och kulturmiljövärden samt hur du ska undvika problem med parasiter, igenväxning, trampsador, barkgnag och giftiga växter? Kontakta vår rådgivare på HS Konsult AB:

Frida Hedin, frida.hedin@hushallningssallskapet.se

Restaurering av ekonomibyggnader

Har du frågor om gamla ekonomibyggnader som jordkällare, källarstugor, smedjor, ladugårdar, lador, magasin eller kvarnar? Vill du göra en insats och få mer kunskap om traditionella material samt byggnads- och hantverkstekniker? Behöver du kanske råd om skador som är svårlösta eller hjälp att upprätta en underhållsplan? Eller hjälp med att hitta varsamma sätt att anpassa byggnaden till nya verksamheter och användningsområden? Då kan du få rådgivning. Rådgivningen gäller bara i odlingslandskapet och omfattar inte bostadshus, torp eller andra hus på din tomt. Kontakta vår rådgivare på Ebbalund Byggnads AB med en kort beskrivning och några bilder:

Sven-Erik Sihlberg, ebbalundsmail@gmail.com

Hästar på naturbetesmarker

Använder du naturbetesmarker till hästar redan i dag eller har du funderat på att låta dina hästar beta naturbetesmarker? Nu kan du få råd anpassade efter dina förutsättningar på plats i hagen. Du kan få lära dig mer om naturbetesmarkers betydelse för hästarnas välbefinnande, utveckling och hållbarhet samt vilka hästar som passar på olika typer av naturbetesmarker. Annat du kan få kunskap om är hur man ska planera och genomföra betesdriften för bästa resultat, varför man får betalt för att beta naturbetesmarker samt hur man kan få tillgång till naturbetesmarker att beta. Kontakta vår rådgivare på Palustre AB:

Inger Pehrson, inger@palustre.se

Skötsel av ängsmarker och brynzoner

Vill du lära dig mer om hur du ska sköta dina ängsmarker, småbiotoper eller brynzoner? Vill du öka din kunskap om deras värde för natur- och kulturmiljö och jordbruket? Vill du lära dig hur du ska undvika problem med till exempel igenväxning och ogräs? Kontakta vår rådgivare på HS Konsult AB:

Frida Hedin, frida.hedin@hushallningssallskapet.se

Skötsel av värdefulla träd

Har du särskilt skyddsvärda träd på eller i anslutning till din betes- eller åkermark? Vill du veta hur dessa träd och deras värden kan bevaras och förstärkas genom åtgärder som föryngring, beskärning, hamling samt skötsel av miljön runt trädet? Då finns möjlighet till råd. Du kan inte få rådgivning för träd på annan mark som tomt eller i skog. Kontakta våra rådgivare på Svenska Trädmästarna AB med en kort beskrivning och några bilder:

Daniel Daggfeldt, daniel@tradmastarna.se

Jörg Roepcke, jorg@tradmastarna.se

Ät!Stockholm

– anmälan öppen

Nu har vi öppnat anmälan till Ät!Stockholm som avgörs den 22 november 2022. Ansök själv eller tipsa andra matinnovatörer du tycker skulle passa!

Ät!Stockholm är en matinnovationstävling som vänder sig till dig som är förädlare, råvaruproducent eller matlagare med bas i Stockholms län. Du tävlar med en produkt som bygger på svenska råvaror och är producerad på ett hållbart sätt.

Tävlingsbidragen bedöms av en smakjury, en marknadsjury och en hållbarhetsjury med välrenommerade profiler inom livsmedelsbranschen.

Du anmäler dig på www.ätstockholm.se.

Få rådgivning inom Greppa Näringen

Greppa Näringen är ett kunskapsprojekt där du som lantbrukare kan få kostnadsfri rådgivning om vad som kan göras för att bland annat minska växtnäringens förluster och klimatpåverkan på din gård.

På Greppa Näringens webbplats hittar du information om alla rådgivningar och [kontaktuppgifter till Grepparådgivare i Stockholms län](#).

Du kan få rådgivning inom Greppa Näringen om du har 25 djurenheter och/eller 50 hektar jordbruksmark. Alla som vill kan dessutom anmäla sig som IT-medlem till Greppa Näringen på www.greppa.nu. Som IT-medlem får du tillgång till mycket information och bra tips.

Om du har frågor eller vill veta mer om rådgivningen, kontakta Cecilia Norén, 010-223 14 84, cecilia.noren@lansstyrelsen.se.

greppa näringen

Nordiskt mästerskap hålls i mathantverk

Under den första veckan i september arrangeras för första gången ett Nordiskt mästerskap i mathantverk, Nordic Artisan Food Awards (NAFA). Eldrimner, som tidigare år arrangerat SM i Mathantverk, står bakom tävlingen för mathantverkare från hela Norden.

Foto: Stephane Lombard

Samtidigt arrangeras också Terra Madre Nordic, en nordisk mötesplats för producenter och konsumenter som har ett gemensamt intresse av hållbar matproduktion, konsumtion och matkultur.

Under dagarna arrangeras bland annat en nordisk mathantverksmarknad, workshops, smakverkstäder, samtal och debatter om framtidens matsystem samt andra aktiviteter för konsumenter och producenter.

Mer information om Nordic Artisan Food Awards och Terra Madre Nordic hittar du på [Eldrimners webbplats](#) eller på [Slow Food Nordics webbplats](#). Anmälan till tävlingen öppnar i maj.

Plats: Stora Skuggans Vårdshus, Norra Djurgården, Stockholm.

Tid: 1–3 september 2022.

Få rådgivning om ekologisk produktion

Vill du gå över till ekologisk produktion eller producerar du redan ekologiskt men behöver utveckling och stöd för att komma vidare? Landsbygdsprogrammet erbjuder [kostnadsfri rådgivning för dig som vill utveckla ny eller redan befintlig ekologisk produktion inom lantbruk och trädgård](#).

Målgruppen för rådgivningen är lantbruks- och trädgårdsföretagare i Stockholms län och i vissa fall* även i Uppsala, Södermanlands, Västmanlands och Örebro län.

Du kan få rådgivning inom följande områden:

Ekologisk mjölk- och nötköttproduktion

Växa Sverige: Sofi Öhlund
070-688 21 15, sofi.ohlund@vxa.se

Ekologisk fjäderfäproduktion*

Åsa Odelros, 070-697 66 11, asa@odelros.se

Ekologisk växtodling

Agrodynamik AB; Wijnand Koker
070-562 17 87, agrodynamik@telia.com

Ekologisk grönsaksproduktion*

HS Konsult AB: Ylva Andersson 018-56 04 39,
073-336 76 69, ylva.andersson@hushallningssallskapet.se

Agrodynamik AB: Wijnand Koker
070-562 17 87, agrodynamik@telia.com

Åsa Rölin, 079-074 54 24, asa.rolin@potatiskonsult.se

Ekologisk frukt, bär, perenna grönsaker*

Vår rådgivare är Kirsten Jensen på Länsstyrelsen Västra Götaland men intresseanmälan går via:

Åsa Pettersson, Länsstyrelsen Stockholm,
010-223 15 16, asa.pettersson@lansstyrelsen.se.

Skriv gärna kort om dina planer.

Ekologisk potatis*

Åsa Rölin, 079-074 54 24, asa.rolin@potatiskonsult.se

Om du är intresserad av rådgivning kan du också kontakta Åsa Pettersson, asa.pettersson@lansstyrelsen.se.
Skriv gärna kort om dina planer och/samt vilka grödor, djur och vilken areal det gäller så förmedlar vi rådgivningen till aktuell rådgivare.

Gå på fältvandring bland kulturarvsväxter

Välkommen på en [kostnadsfri ekologisk fältvandring på Färsna gård](#)! Forskaren Matti Leino och projektledaren Tobias Nilsson guidar i gårdens demoodlingar, uppförningsytor och försök.

Foto: Tobias Nilsson

Det är spannmål och ärtor som kan skådas och däribland finns de lokala varianterna av Lantvete Uppsala och Roslags svarthavre i samodling med gul- och gråärt. Besökare ges även tillfälle att bekanta sig med äldre tiders maskiner och redskap som nu används vid småskalig hantering av spannmål och baljväxter.

Tid: 9 aug 10.00–12.00

Plats: Färsna Gård, strax norr om Norrtälje efter väg 76 mot Vaddö.

Anmäl dig senast 7 augusti i [vårt webbkalendarium](#).

Hej Mia Lundqvist!

Landsbygd i centrum har pratat med Mia Lundqvist som är verksamhetsledare i Leader Mälardalen.

Text: Sofia Ståhle Foto: Anders Lundqvist

Hej Mia! Vad gör ni under 2022?

Hej! I Leader arbetar vi med lokal utveckling genom samverkan. Metoden finansieras av EU, staten och kommunerna i Leaderområdet. Vårt område består av åtta kommuner längs den norra Mälarstranden, från Upplands-Bro och västerut till Arboga och en del av Lindesbergs kommun.

Det finns fortfarande pengar kvar att söka i den programperiod som tar slut i år. Så mycket av vår tid just nu ägnas åt att hjälpa så många som möjligt att forma Leaderprojekt och att ansöka om stöd. Parallellt planerar vi för den kommande verksamhetsperioden 2023–2027 och få de sista delarna på plats.

Vad händer hos er när det nya landsbygdsprogrammet startar 2023?

I nästa programperiod får Leader Mälardalen en ny kommun i

området, Kungsör. Den nya utvecklingsstrategin från 2023 liknar vår nuvarande strategi, men är uppdaterad utifrån nya förutsättningar och invånarnas bedömning av behoven i framtiden.

Insatsområden i kommande strategi är "Attraktiva och smarta bygder", "Delaktighet" samt "Entreprenörskap och företagande", och självklart står hållbarhetsfrågor högt på agendan. Men som jag brukar säga, man kan göra "nästan vad som helst" med stöd av Leader. Det viktiga är hur man gör det: att man jobbar tillsammans och att det finns ett lokalt engagemang för projektet.

Vi hoppas att verksamheten för programperioden 2023–2027 kan komma i gång redan i januari 2023.

Var håller ni till?

Vi har vårt kontor i Arboga, men är väldigt mobila. Många möten kan vi

förstås också ha digitalt. Det är bara att höra av sig, så träffas vi där det passar bäst!

Var hittar man mer information om er?

Mer information finns på vår webbplats www.leadermalardalen.se. Vi har även en sida på Facebook som heter "Leader Mälardalen" och ett konto på Instagram där vi heter "leadermalardalen".

Hur kommer man i kontakt med er?

Enklast är att skicka ett mejl till oss på info@leadermalardalen.se, men du hittar alla våra kontaktuppgifter på vår webbplats.

Tack Mia för din tid och lycka till! ■